

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 27

ZATERDAG 4 JULI 1931

Foto C. J. Steenbergh

IN DE HAVEN VAN VEERE

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD:

IN DE HAVEN VAN VEERE (ILL.)	BLZ. 313
DE JONGE HORATIUS, DOOR RITA (15)	BLZ. 314
EGMONDT BIJDER SEE (GEÏLL.), DOOR WILLEM STUMPF	BLZ. 316—320
HOE IS ONS HEELAL GEBOUWD (IX. HET BEGIN VAN HET HEELAL) DOOR SIR JAMES JEANS	BLZ. 319—321
DE FAEROER, (V. VOGELLEVEN), (GEÏLL.), DOOR F. WASCHNIUS	BLZ. 321—322
BOHEEMSCHE BURCHTEN EN BURCHTHEEREN (GEÏLL.), DOOR W. VALK	BLZ. 322—323
WAARIN DEVENTER DE KROON SPANT, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 324
BAD NAUHEIM (GEÏLL.), DOOR E. B.	BLZ. 324
WENKEN VOOR TUINBEPLANTING (FLAGSTONES), DOOR B.	BLZ. 324

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE JONGE HORATIUS

15)

DOOR RITA

HOE weet je dat?" zei hij langzaam. „Je kunt mijn karakter onmogelijk in twee dagen hebben leeren kennen en je zult toch niet zoo onrechtvaardig zijn, om af te gaan op wat anderen zeggen?"

„Er is geen sprake van wat anderen zeggen", zei ze met een koelen blik op zijn mooi gezicht. „Twee dagen zijn lang genoeg".

„We hebben niet anders gedaan dan kibbelen als we bij elkaar waren".

„Dat weet ik. Ik hoorde je tegen Horry zeggen, dat ik een heel onaardig meisje was. Maar daar was ik heelemaal niet kwaad om. Ik houd van menschen, die ronduit hun meening zeggen".

„Hij zei, dat je niet zoo onaardig was, als hij verwacht had", bracht Horace in het midden.

„Och, dat komt op hetzelfde neer. Ik denk, dat hij meer van dat wassen-poppensort meisjes houdt. Weet je, dat een meisje kan blozen als ze wil? Ze behoeft alleen den adem in te houden en zich in den arm te knijpen. Ik heb het ze op school zien doen".

Dick barstte in lachen uit. „Wat zullen ze daar van je gehouden hebben! Kan je ons nog andere geheimpjes vertellen? Horace en ik vinden dat wel aardig".

„Nee. Je zult ze mettertijd wel zelf uitvinden. Als de jongens wisten wat de meisjes achter hun rug van ze zeggen, zouden ze niet half zoo verwaand zijn!"

„Denk je niet dat het bij ons net zoo gaat?" vroeg Dick. „We zijn niet zulke dwazen als jullie meent en wij denken niet half zoo vaak aan jullie als jullie aan ons!"

„Inderdaad!" zei zij toornig. „Als alle meisjes er over dachten zooals ik, zouden ze niet vaak over jongens praten. Ik vind jongens afschuwelijk".

„Nu weten wij het, Horace", zei Dick. „Wij staan hier niet in de gunst. Ik voor mij kwam hier om Mr. Lawrence te spreken", voegde hij er beleefd aan toe.

Ook Horace had zich omgedraaid en was weggelopen. Die booze woorden hadden hem gehinderd. Afschuwelijk! en hij was nogal de heele week haar slaaf geweest!

Dick nam zijn hoed af met ironische beleefdheid. Toen

wandelden de beide jongens weg, Mehatabel meer verschrikt dan verheugd om haar overwinning achterlatend.

De professor en David Lawrence liepen nog heen en weer op het terras. Zij keken verbaasd toen zij de twee jongens zagen aankomen.

„Waar is Mehatabel?" vroeg de professor.

„Ik geloof een eindje gaan wandelen", zei Dick, „tenminste zij heeft ons zoo goed als weggestuurd. Ik denk, dat tennissen niet goed op haar humeur werkt".

Zij keken allen in de richting van een rose jurk, die in de verte verdween.

„Het schijnt dat ze naar de rivier gaat", zei Dick. „Misschien verbetert dat haar bui een beetje. De stroom was vanavond heel sterk".

„Ik hoop dat ze niet alleen zal gaan," riep Horace, plotseling ongerust, uit. „Er is een leelijk stukje water als het vloed is".

„Och, dat beteekent niets", antwoordde Dick. „Zij heeft mij verteld dat zij in alle soorten weer op zee is geweest. Dan kan ze ook wel op de rivier roeien".

„Zij zal het wel kunnen, maar de vraag is of zij sterk genoeg is", sprak nu David Lawrence. „Ik ga nu denzelfden kant op en als ik haar nog vind, zal ik haar waarschuwen".

Vóór een der jongens kon antwoorden, was hij weg. Zij keken elkaar aan en er kwam een breede grijns op Dick's gelaat.

HOOFDSTUK IX

CONFIDENTIES

David Lawrence volgde de vluchtende gestalte snel en haalde haar in op korten afstand van de rivier. Haar verbazing bij zijn verschijning was even groot als haar ongenoegen. Zij was in een van haar slechtste buien en was woest dat men zoo op haar lette.

„Ja zeker, ik ga roeien; het blijft nog wel twee uren licht", zei zij. „Ik wil alleen roeien", voegde zij er scherp bij.

„Zeker, zeker", zei Lawrence. „Maar ik zal sturen; de stroom is vanavond heel sterk".

„Niet te sterk voor mij; ik ben gewend te roeien; mijn polsen zijn even sterk als die van Horry".

Hij keek naar haar polsen, dun, bruin, door de zon gebronsd. Hij glimlachte zwakjes.

„Ik verzeker je", zei hij, „dat ik noch je kracht, noch je bekwaamheid in twijfel trek. Het eenige, wat ik je vraag, is, mij de gelegenheid te geven, die te beoordeelen".

„O, natuurlijk, als U mee wilt gaan, kan ik U niet tegenhouden", zei ze onvriendelijk. „Het schijnt, dat ik hier nooit alleen kan zijn".

„Vind je je eigen gezelschap zooveel prettiger dan dat van andere menschen?" vroeg hij.

„Sometijds", zei ze kortaf.

„Waarom heb je ruzie gehad met de jongens?"

„Ik heb geen ruzie met ze gehad. Als ze dat zeiden, dan hebben ze gejokt".

„Dat hebben ze ook niet gezegd. Ze zeiden alleen iets van een kwade bui".

„Dat is zeker Dick geweest. Die denkt heel wat van zich zelf, omdat hij officier moet worden. Dat is ook het eenige waar hij voor deugt. Zoo'n domkop!"

„Nou, nou!" lachte Lawrence, „dat is wel wat erg streng. En ik hoop, dat je geen practische ervaring hebt van het geestelijk kaliber van onze officieren".

„Wat gebruikt U een mooie woorden! Ik denk dat dat van het lesgeven komt. Houdt U van lesgeven?"

„Niet erg. Maar ik moet mijn kost verdienen".

„Is het leven niet afschuwelijk?" riep ze plotseling uit.

„Het lijkt wel alsof niemand ooit kan doen wat hij wil. Ik heb eens Calvijn's theorieën gelezen en ik ben tot de overtuiging gekomen, dat het niets geeft om iets te doen. Als alles voorbeschikt is, moet men de dingen doen, of men het wil of niet; men heeft geen vrijheid van handelen en het is onbillijk iemand te verwijten dat hij slecht is, of iemand te prijzen, omdat hij goed is".

„Ik zou je niet raden Calvijn te lezen", zei David Lawrence. „Ik vind zijn theorieën heel verkeerd".

„Gaat U maar mee in de boot", zei ze plotseling. „Ik zou wel eens met U willen praten. Er zijn dingen, die ik niet begrijp. Ik wil weten, waarom de dingen zijn zooals ze zijn en niet napraten wat ik van anderen gehoord heb".

„Ik heb je catechisatie-boeken gelezen", zei David Law-

rence droogjes, „en ik weet, dat je begonnen bent te denken”.

„Ik ben niet langer in de klas”, zei ze zachtjes.

„Dat verwondert mij niet”, zei hij. „Iemand met zooveel neiging tot vragen en onderzoeken, moet wel een lastige leerling zijn”.

Zij lachte. „Arme oude dominee!” zei ze. „Hij heeft Uw moeder verteld, dat ik een geboren heidin ben. Aha, hier is onze boot. Springt U er in en neemt U de roertouwen. Ik wil U niet laten roeien”.

David Lawrence ontdekte alras, dat zij niet ten onrechte trotsch was geweest op haar kracht en behendigheid. Zij roeide met een langen, regelmatigen slag, die zijn bewondering opwekte.

„Je roeit werkelijk prachtig”, zei hij. „Ik geloof dat je Horace overtreft”.

„Dat doe ik ook”, zei ze ernstig. „Maar ik heb les gehad van een beroepsroeier”.

Hij lachte. „Ik was nr. 1 in de Universiteits-ploeg”, zei hij. „En is mijn leerling dan zoo slecht geworden?”

„Och, hij is niet slecht”, zei ze koel, „maar hij heeft zijn spieren laten verslappen, voor hij ermede begonnen is”.

„Vond mijn moeder goed dat je roeide?” vroeg hij na een poosje.

„Ik heb het haar een heelen tijd lang niet verteld. Ik was gewoon 's morgens om vier uur op te staan en mij te oefenen vóór de anderen uit bed waren. De oude visscher, die het mij leerde, was een echt type! Hij was een methodist en hij vertelde mij voortdurend, hoe hij de waarheid had gevonden. En somtijds bad hij voor mij. Hij zei, dat ik een slecht schepsel was, maar dat geen van de meisjes met mij te vergelijken was, als het op zwemmen of roeien aankwam”.

„Het schijnt dat je er bijzonder slag van hebt, om met de menschen over godsdienstige onderwerpen te praten”, zei Lawrence.

„Ja, het schijnt zoo. Wat denkt U van den godsdienst?”

„Mijn beste kind, voor mij zijn alle godsdiensten gelijk. Ik vind het iets dat alleen de ziel van den mensch en den Schepper aangaat. Geen geestelijke kan daarin beslissen”.

„Ik geloof, dat er twee soorten zijn: de echte en de kerksoort. Wat de vrouwen betreft, die gaan, geloof ik, alleen naar de kerk om hun mooie kleeren te laten zien”.

David Lawrence zweeg en keek naar haar met de oogen van een man. Hij zag, dat zij binnenkort een mooie vrouw zou zijn. En onwillekeurig dacht hij aan Horace. Het toeval dat ze had samengebracht, kon vèr-reikende gevolgen hebben. Op het oogenblik stonden beiden nog op de grens van de jeugd. Maar deze wilde, tropische natuur zou plotseling kunnen opbloeien en dan zat er gevaar in hun voortdurend samenzijn.

„Wat bent U stil. Waar denkt U aan?” vroeg zij plotseling. Zij had de riemen laten rusten en liet de boot langzaam met den stroom meeglijden.

„Aan jou”, zei hij ernstig. „Ik peinsde er over of je ooit je ware geschiedenis zoudt leeren kennen”.

„Dat verlang ik heelemaal niet”, antwoordde zij koeltjes. „Zij hebben mij weggeworpen om te leven of te sterven, zooals het toeval wilde. Ik zal mij steeds beschouwen als bij Horace te behooren. Hij schijnt de eenige te zijn, die werkelijk belang in mij stelt”.

Het trof David Lawrence, dat de ure des gevaars dichter bij kon zijn, dan hij gedacht had.

„Hou je van Horace, alleen omdat hij je gevonden heeft of om hem zelf?” vroeg hij.

„Ik heb nooit over het „waarom” nagedacht”, antwoordde zij. „Ik weet alleen, dat ik van hem houd”. Plotseling verbleekte zij. „Herinnert U U”, zei ze, „dat ik me wou dooden omdat ik hem pijn had gedaan? Nooit, nooit zal ik dien tijd vergeten! Ik droomde er geregeld van en werd dan gillend wakker; en nu nog, als ik mijn oogen sluit en er aan denk, zie ik het alles voor mij en hoor hem roepen: „O, ik ben blind!” Is het niet vreeselijk, hoe iemand zooiets kan bijblijven?”

„Ik had er geen idee van, dat je zoo gevoelig bent”, zei hij. Hij was verbaasd om haar ontroering, die hij trachtte te kalmeeren door schijnbare onverschilligheid. „Het was slechts een kinderlijke dwaasheid, die je je niet zoo behoeft aan te trekken. Ik ben er van overtuigd, dat Horace het al lang vergeten heeft”.

„Dat heeft hij niet”, zei ze snel. „Wij praten er dikwijls over”.

David Lawrence keek aandachtig naar haar. Er sprak een

ziel uit haar glinsterende oogen, verstand uit het breede voorhoofd, bekoorlijkheid uit de volle, roode lippen en den fraai gevormden kin. Hij voelde instinctmatig, dat zij het leven ten volle zou uitleven; dat zij het beste en het slechtste, dat het haar geven kon, accepteerden en het in zijn volheid genieten zou. Het vurige bloed van een vurig ras stroomde door haar aderen. Ontwikkeling en omgeving zouden veel kunnen doen om haar te leeren zich te beheerschen, doch zouden nooit haar natuurlijke instincten kunnen dooven.

Horace Wilberforce en zij waren geheel verschillend in karakter en gevoelens; zij waren gescheiden door tal van generaties. Zij stonden tegenover elkaar als storm tegenover zonneschijn, als vrede tegenover oorlog. David Lawrence kende ze beiden grondig, bewonderde ze beiden, maar hoopte niettemin, dat er een scheiding tusschen hen zou komen als zij tot man en vrouw waren opgegroeid.

Intusschen praatten de jongens met den professor en mochten zij zijn nieuwste proefnemingen bijwonen, zoodat zij nauwelijks de lange afwezigheid van Mehatabel en van den gouverneur opmerkten. In Dick's oogen was de professor min of meer een toovenaar; hij vond zijn experimenten veel interessanter dan zijn verklaringen, die trouwens vaak onbegrijpelijk voor hem waren.

Zoo bleven zij twee uren in het laboratorium en toen zei Dick, dat hij naar huis moest.

„Loop een eindje met me mee, Horry”, stelde hij voor en het voorstel werd dadelijk aangenomen.

Zooals gewoonlijk praatte Dick het meest. Niettemin was Horace verbaasd, toen hij midden in een gesprek plotseling vroeg: „Wat vind jij den mooisten naam — voor een meisje?”

Horace keek hem aan, alsof hij meende niet goed gehoord te hebben. „Voor een meisje?” herhaalde hij; „ik heb nog nooit over hun namen gedacht. Het eenige meisje dat ik ken, is Mehatabel”.

„Wat een lange naam!” riep Dick uit. „Wie zou haar in 's hemelsnaam zoo'n langen naam gegeven hebben. Ik vind korte namen veel mooier. Ik ken een jongen die een zuster heeft; haar naam is — Ada”.

„O!” zei Horace om wat te zeggen. „Die is in ieder geval kort genoeg”.

„Ja zeker”. Dick kreeg een kleur en scheen iets in zijn zak te zoeken. „'t Is een heel mooi meisje”, voegde hij er plotseling bij.

„Werkelijk?” zei Horace onverschillig. „Hoe heb je haar leeren kennen?”

„Op een bal ter gelegenheid van haar verjaardag. Zij wonen dicht bij onze school en Jim — dat is mijn vriend — bezorgde mij een uitnodiging. Ze danst verrukkelijk!”

„Kan jij dansen?” vroeg Horace, zich verwonderend, waarom zijn vriend zoo idioot grijnslachte.

„Ja; ik heb het geleerd. En we hebben een paar heerlijke walsen samen gedanst”.

Horace keek verbaasd. „Ik dacht dat je een hekel had aan partijtjes”, zei Horry.

„Dat had ik ook; maar hier heb ik mij prachtig geamuseerd. Vind je het niet een prachtige naam, Horry? Ada. Zoo — zoo eenvoudig en kort”.

„Dat heb je al nog eens gezegd. Wat scheelt je toch, Dick? Ik zie niet in, wat de naam van een meisje er toe doet; het meisje zelf is van belang”.

„Juist, juist, natuurlijk, Horry, je hebt volkomen gelijk; zij is veel belangrijker dan haar naam”.

„Als men meisjes belangrijk kan vinden”, antwoordde Horace. „Ik meen me te herinneren, dat je er vroeger heel anders over dacht”.

„Vind je? Dat is dan zeker al heel lang geleden. Heb ik je niet al eens verteld, dat wij in de kerk in dezelfde rij zitten en dat wij haar altijd ontmoetten op onze wandelingen?”

„Neen”, zei Horace, „dat heb je me nooit verteld. De vorige vakantie was ik niet hier. Dus jouw bewondering voor de naam Ada moet al een jaar lang duren”.

Dick keek hem van terzijde aan. „Wat ben jij toch een koudbloedige, zelfingenomen vent!” zei hij scherp. „Bij jou krijgt men nooit eens wat sympathie”.

„Sympathie!” Horace begreep er niets van. „Waar heb jij sympathie voor nodig? Jij hebt toch geen beenderen gebroken of bent voor je laatste examen gezakt. Wat scheelt je eigenlijk?”

(Wordt vervolgd)

Foto R. P. Jonker

STORM OP KOMST TE EGMOND AAN ZEE

EGMONDT BIJDER SEE

ANNO 977. „Wallingier, de eerste van die naame, Heer Dodo Soon, dede timmere aan Egmond byder See thien huysen en sette syn schamele lieden daer in die hy die huysen schonck onder conditie dat sy de thiende Vis souden geven aen het Convent van Egmond, want hy dit Clooster seer lief hadde. Voorts soo timmerde hy byder See een cleyn Capelicken ter eeren van Sinte Agniet”. Aldus de Benedictijner en geschiedschrijver Anthonius Hovaeus, monnik van de beroemde St. Adelbertus Abdij op Egmond-binnen, in zijn „Historie ende Cronyck van het Edele en Machtighe Geslachte van de Huyse Egmondt”, waaruit zou kunnen worden afgeleid, dat deze Wallingier, volgens sommige historici de stamvader van de latere Heeren van Egmond, de stichter van het zeedorp is geweest en in ieder geval de eerste die de bewoners heeft aangezet tot het uitoefenen van een bedrijf, de zee-visscherij, waaraan Egmond later zijn opkomst te danken had. Wij zijn hier op historischen grond, het land van de Kennemaren, de nazaten van de Caninefaten, waarvan Tacitus ons reeds verhaalt. Het plaatsje behoort tot onze oudste zeedorpen. Den plaatsnaam Egmond vinden wij al vóór de stichting van Wallingier in 977 genoemd. Toen Adelbertus, volgeling van St. Willibrord, in de gouwe Kinnen-Chinheim-Kinheim-Kennemerland vóór 700 de heidenen tot het Christendom bekeerde, ontmoeten wij al den naam: Haecmunda-Ekmunda-Egmond. Adelbertus heeft geruimen tijd in Egmond gewerkt, hij heeft daar de eerste Kerk gesticht en is op Egmond-binnen in 740 begraven. In het eerste charter van 922 aan Diederik, den stichter van het latere Hollandsche Graafschap, waarin diens grondgebied wordt omschreven, vinden wij de gouwe Kinheim vermeld met de „Ecclesia Ekmundae”, de Kerk van Egmond. Deze Kerk is dezelfde als waarin de heilige man, de latere beschermheilige van Kennemerland, Adelbertus, in 740 werd begraven. De Abdij van Egmond, door Diederik, den eersten graaf van ons Hollandsche Huis, omstreeks 924 gesticht, is aan dezen Adelbertus gewijd. Dat de conditie „de schamele lieden van Wallingier” opgelegd, eeuwen lang is gehandhaafd en als een

tiendrecht op de vischvangst door de Abdij is beschouwd, weten wij zeker, want bij het vonnis van 1437, door Philips van Bourgondië geveld in het geding tusschen de Heeren van Egmond en de Abdij, verliest de Abdij „De Dienst, geueyt de Hofvisch, dat is soo dickwyls als die visschuyten aan strand komen hadt het Clooster van iedere schuyt een(?) Vis en daerdoor wierde de Abt en de Cloosterbroeders het geheele jaer van seevis voorsien”. Deze belasting op het bedrijf der bewoners werd echter bij het vonnis niet opgeheven doch toegerekend aan de gemeenschap. Het dorp kreeg toen een belangrijke bron van inkomsten, opgebracht door den arbeid van de bewoners zelf, dus ook afhankelijk daarvan. Hun latere welvaart hebben zij dus zelf, dikwijls met gevaar van hun leven, eerlijk verdiend! De stichting van Wallingier vinden wij in de geschiedenis van Kennemerland herhaalde malen vermeld. In de aanvangsjaren van onze historie heeft het gehuchtje, want veel zal het wel niet meer geweest zijn, zich rustig kunnen ontwikkelen, in de talrijke onlusten van 1100 tot omstreeks 1300, tusschen de Kennemers en de Drechtenaren en West Friezen, vinden wij Egmond niet bij name genoemd, al zal het dorp wel zijn riemtallen en weerbare manschap hebben moeten leveren als de Graaf van Holland „ter heirvaart” riep. Onder Arnold van Egmond (1370—1409) is het dorp belangrijk uitgebreid en werden er veel nieuwe huizen gebouwd. Dit feit stond in verband met het graven van een vaart van het Slot op den Hoef, de zetel van het machtig geslacht der Egmondsche Ridders, naar Alkmaar. Hierdoor kreeg het zeedorp een betere verbinding met de toen reeds grootste markt-stad in Noord-Kennemerland. In de oude annalen vinden wij behalve het privilege op het zeebedrijf, bepalingen zoowel op de strandvonderij als op het jachtrecht. In die eerste dagen heeft de Abdij van Egmond hier meer rechten gehad dan die op de vischvangst. Oorspronkelijk waren de gronden grafelijk domein, gelegen bij het erfelijk leen van de Heeren van Egmond en het uitgebreid grondbezit van de Abdij. In de oude giftbrieven van de Abdij wordt herhaalde malen gesproken van het landgebied gelegen tus-

schen Wimmenumswed en Aremerswed, dat is van de landpalen van het tegenwoordig Bergen, over Wimmenum, Egmond op den Hoef, Rinnegom, Egmond-binnen, waar de Abdij lag, tot onder Bakkum; de omliggende duinen hoorden tot dit landgebied. Over het eigendomsrecht van deze gronden is tusschen de Heeren van Egmond en de vrome vaders van het convent eeuwen lang getwist. Nu eens zien wij het gebied toegewezen aan de Egmondsche Seigneurs, dan weer wordt de Abdij als rechthebbende erkend. Eerst bij het reeds vermelde vonnis van 1437 werd deze strijd beslecht, het gebied kwam toen onder de hoorigheid van de Egmondsche erven. Over de St. Agniet-Kerk op Egmond aan Zee heeft echter de Abdij het zeggingsrecht behouden, wij lezen, dat er in 1451 een regeling wordt getroffen omtrent „die oude Kercke op See”. Dat het dorp van

beteekenis moet zijn geweest, blijkt wel als de Gouverneur-generaal in 1554 Egmond in bescherming neemt en het zeedorp voorziet van „Acht Valckonnetten ofte stucken op raderen met Kogels” omdat „de Franchouysen met heure Scepen van Oorloghe sylende syn” en men toen bevreesd was dat de kapers „by nachte ende ontyde een Lantganck soude moegen doen”. Van een overval door de Duinkerksche kapers vinden wij echter in die dagen niets vermeld, maar kort daarna, in 1571, komen er voor Egmond andere kapers op de kust, die de bewoners danig in het nauw brengen. Toen zette de Geuzenvloot, die het Texelsche gat moest bezetten, zijn sloepen uit en werden er „135 huysen in khoolen geleghd”. Uit het hier genoemde aantal huizen kan men vrijwel opmaken dat er toen een tamelijke bevolking moet zijn geweest en dus ook een evenredige vloot om het bedrijf ter zee uit te oefenen. De „thien huysen van Wallingier van 977” waren in enkele eeuwen gestegen tot over de 200, een groot aantal in die dagen. Egmond was er flink op vooruit gegaan, dank zij het toenmaals winstgevend bedrijf. Bij de vernieling van die 135 huizen is het echter helaas niet gebleven, want voordat men goed en wel met het herstellingswerk was begonnen, werd in 1573 heel Egmond zoo goed als plat gebrand! Na het opbreken van het beleg voor Alkmaar (Oct. 1573) trok don Frederik met zijn troepen op Haarlem terug, alles wat toen nog op de Egmondsche gronden overend stond en niet door Dirk Sonoy voor de vijanden onbruikbaar was gemaakt, werd toen door de Spaansche soldaten geplunderd en verwoest. De St. Agniet-Kerk, die, toen het Noorderkwartier in 1572 aan Oranje overging, door de Calvijsche partij in bezit genomen was, werd bij de verwoesting van 1573 geheel vernield. Ormiddellijk na de ramp besloten schepenen, ondersteund door het consistorie, tot de herbouwing over te gaan, Egmond was in die dagen rijk! Door de uitbreiding van het visscherijbedrijf en door het oude tiendrecht, dat nog steeds de gemeenschap ten goede kwam, was Egmond een welvarende gemeente geworden. Niet alleen de visscherij bracht arbeid en vertier, ook in andere richting had het dorp zich weten te ontwikkelen. Met zijn goed bemande vloot had Egmond het transport tot zich getrokken van het toen reeds belangrijke zui-velbedrijf in Kennemerland en West-Friesland, en hierdoor was een levendige handel ontstaan op de Engelsche havens. Het was van Egmond uit de snelste gelegenheid den overkant te bereiken en de Egmonders stonden bekend als betrouwbare en kundige kustvaarders; dat waren zij, sinds eeuwen her, geweest. Was er op de haringvloot of op de trans-

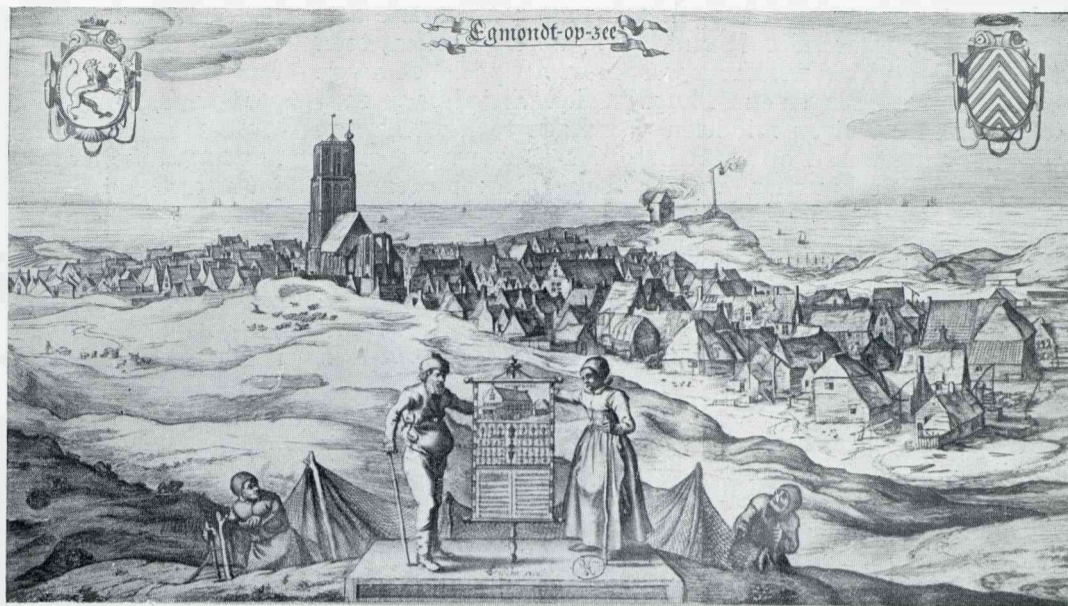

Foto C. J. Steenbergh

EGMOND AAN ZEE IN DE 17DE EEUW

portschepen op Engeland niet voldoende loonend werk te vinden, dan trokken zij als schepeling op de Zuiderzee-vloot en gingen met de ondernemende West-Friezen naar verre en vreemde landen. De Zuiderzee-steden, Enkhuizen vooral! waren toen nog in tel en hadden zoo goed als Amsterdam het noodige te zeggen in de zaken van de Oost- en de West-Indische Compagnie. De Egmonders werden een kloek, ondernemend en moedig zeevarend volk! Uit hun midden kwamen, zoo goed als elders in de Gulden eeuw, beroemde mannen voort, waaronder de befaamde zeevaarder Claes de Graeff, die als chirurgijn onder admiraal de Ruyter zijn sporen verdiende. Hij was in zijn tijd een beroemd man, zijn reisverhalen werden in vreemde talen overgebracht en bevatten nu nog veel belangrijks over de buitenlandsche geschiedenis zijner dagen. Zijn „Oost-Indische Spieghel” is een van de belangrijkste reisverhalen, evenals zijn „Reysen naar Asia, Africa en America”; hij is zelfs doorgedrongen tot in de binnenlanden van Engelsch Indië. In 1666 maakte hij onder de Ruyter den vier-daagschen zeelag tegen de Engelschen mee, later trok hij zich op Egmond terug en werd door schepenen benoemd tot schout. Egmond had zich ontwikkeld tot een belangrijke haven, ofschoon er van een werkelijke haven nooit sprake is geweest. Na behouden thuiskomst werden de schuiten het strand opgesjord en bleven, ook bij het ergste noodweer, op de golven dobberen. Schade kon toen nog gemakkelijk betaald worden, want het dorp was welvarend! Heel lang heeft echter die welvaart niet geduurd. Katwijk en Scheveningen begonnen zich eveneens te ontwikkelen, door de betere verbindingen met het grootere en vooral rijkere achterland gingen die zeedorpen sneller vooruit dan Egmond, dat voor zijn afzet in hoofdzaak op Alkmaar was aangewezen. Toen dan ook door

Foto R. P. Jonker

KLAMPDUIN 'T WOUDE BIJ WIMMENUM

de lange stormen en de vloedgolf van 1740 het grootste deel van het dorp, waaronder de oude kerk, werd getroffen, toen de huizen als stukken wrakhout werden weggespoeld, de hoge duinruggen weggeslagen en de kustlijn zich wijzigde, was men niet in staat uit eigen middelen de schade te herstellen en was men aangewezen op staatshulp. De steden-vergadering van het Noorderkwartier, waarin toen zaten: Medemblik, Enkhuizen en Hoorn voor West-Friesland, Alkmaar voor Kennemerland en Edam en Monnikendam voor Waterland en de Zeevang, hebben toen het herstellingswerk ter hand genomen en ook gezorgd voor het herbouwen van de verwoeste kerk. Ter gedachtenis aan dit feit draagt de preekstoel van de Ned. Herv. Kerk nog de wapens van de steden, die toen Egmond geholpen hebben.

Door de krachtige hulp leefde het dorp weer geheel op, er zijn tijden geweest, dat Egmond, al bleef het zonder behoorlijke haven, een vloot had van over de 100 schepen. Nog in 1890 lagen hier 50 groote schuiten en trokken er 35 buizen op de haringvangst. Als visschersplaats heeft Egmond zich echter niet kunnen handhaven. De enkele reeders, die het monopolie hier in handen hadden weten te krijgen en waaraan de bevolking tot haar nadeel, later zelfs tot haar totale verarming was overgeleverd, konden het tegen de beter ge-

legen plaatsen Katwijk, Scheveningen en IJmuiden op den duur niet volhouden. Het éénmaal loonend bedrijf verliep gaandeweg en ten slotte verdwenen de laatste schuiten van het strand. Maar de Egmonders bleven varen, toen er hier geen schuiten meer waren gingen zij elders in loondienst, visscherslui waren en bleven zij! Al is er op het breede strand tegenwoordig geen andere schuit meer te bekennen dan het fleurig bevlagde scheepje van de Mij. Zeebad, waarin de zomergasten uit spelevaren gaan, bij de Egmonders ging de traditie niet verloren! Het manvolk loopt hier nog altijd, als in vroegere dagen, in de bekende donkerblauwe truien er zijn er nog die zelfs het onoogelijke hoedje, het grappige kaasbolletje

dragen. Op de vaste dagen komen zij 's morgens-vroeg bedaard aangestapt, de zware leeren zakken op den rug; dan trekken zij er op uit, naar IJmuiden, Katwijk of Maassluis, zooals zij dat al jaren en jaren, van vader op zoon, gewend zijn. Op de loggers of trawlers is Egmondsche traditie. Het nog altijd gevaarlijk bedrijf blijft zijn aantrekkelijkheid behouden, ook al wordt er ieder jaar op het dorp rouw gedragen om hen die niet keerden. Als er iemand is, die weet, dat de visch soms heel duur moet worden betaald, dan zij het wel den Egmonders! Zij hebben honderden malen gezien, hoe bij felle Noord-Westerstorm stukken duin door de ziedende en kokende golven worden weggesleurd en hun dorp wordt geteisterd, zij weten dat het hier, in die kromming, onbarmhartig kan spoken, zij kennen de oude verhalen, die spreken van hemelhooge golven, die de huizen en de oude kerk in hun woeste, ongetemde vaart hebben stukgeslagen en meegesleept. Zij weten maar al te goed, dat iederen keer als zij, onbewogen en strak „moeder de vrouw ge-dag zeggen” het een afscheid voor eeuwig kan zijn. En toch, trouw aan

het oude, vaderlijke bedrijf, trekken zij, sinds eeuwen en eeuwen, er op uit. Als de schuiten elders klaar zijn en wachten, dan komen de stoere kerels uit het oude zeedorp, weer of géén weer, zij staan klaar voor hun gevaarlijk en zwaar werk. In vroegere tijden, toen het stille dorp nog volkomen geïsoleerd was, was er hier hoegenaamd geen vertier. De paar zeer primitieve hotelletjes waren ruim voldoende om de weinige gasten op te nemen, die hier de eenzaamheid en de schoonheid van het breede strand met de begroeide duinen verkozen boven het mondaine gedoe op andere plaatsen. In die eerste dagen waren de Egmonders die paar gasten, vreemdelingen voor hen, niet welkom! Zij werden beschouwd als 'n soort indringers, die hier de rust en de gemoedelijkheid kwamen

verstoren. Men had hier geen vreemde menschen noodig, het is hier nog een gesloten ras, zij beschouwen elkaar als leden van één groote familie, waar anderen niet thuis horen. Met het oprichten van de „Stichting”, het tehuis voor oude varens-gezellen, die hun laatste dagen komen slijten in de nabijheid van hun oude kameraad: de zee, namen de visscherslui genoeg. Die paar oudjes mochten rustig hun „pijppie” komen rooken. En rust- en vacantielokonies voor kinderen, ging ook nog, die gunden zij de vrijheid en de gezonde zee-lucht. Maar daarbij moest het

dan ook blijven! Vreemde menschen waren hier, in hun rustige omgeving, niet noodig. Toen voor dertig jaar terug de stoomtram kwam en zij dus zich gemakkelijker konden verplaatsen, werd het er al gauw anders op. Zij kregen een anderen kijk op de dingen en zagen hoe het op andere plaatsen toeging, hoe daar steeds meer en meer „zomergasten” kwamen. Het duurde niet lang meer of er waren 'n paar menschen in het dorp, die het met zoo'n vreemde familie ook wel eens wilden

wilden probeeren en bereid waren tegen een zacht prijsje hun huisje af te staan. Al bleef hier alles uiterst primitief, er kwam in den vacantietid iets meer vertier. Het vreemde volk viel mee. En toen men zag, hoe andere zeedorpen,

door het toenemend verkeer in welvaart toenamen en zich konden uitbreiden, hoe al dat vreemde volk aardig geld in het dorp bracht, toen waren er al gauw ondernemende mannen die ingrepen, waarbij het gemeentebestuur, verstandig, vooringing. Men begreep, dat als men bij anderen niet achter wilde staan, er veel veranderd en verbeterd moest worden. Naar mate het verkeer toenam werden de eischen voor verbetering der toestanden in het dorp dringender. Al bleef men de soberheid indachtig, men behoefde daarom de geriefelijkheid nog niet uit te sluiten. Er kwam eerst een waterleiding, toen gas en ten slotte het onontbeerlijk electrisch bedrijf. En die met veranderingen wijzigden zich natuurlijk van zelf ook de plaatselijke omstandigheden. Het houden van zomergasten werd een bijbedrijf en toen dit winstgevend bleek te zijn, kwam er bij de bewoners, die eerst voor de moderne veranderingen niet veel voelden, meer inzicht en ook meer begrip voor de eischen die de bezoekers gingen stellen. Al bleef men wel eenvoudig in zijn eischen, men verlangde toch iets anders dan de bewoners, in uiterste soberheid groot-

Foto R. P. Jonker

OEFENING MET DE REDDINGSBOOT

Foto R. P. Jonker

BOULEVARD TE EGMOND AAN ZEE

Foto C. J. Steenbergh

EGMOND AAN ZEE VAN HET DUIN BIJ DEN VUURTOREN GEZIEN

gebracht, konden bieden. Zoo kwam er gaandeweg betere huisvesting, er werd verbouwd en getimmerd, hier en daar bouwde een ondernemend man een genoegelijk huisje voor zijn vaste zomergasten, die trouwe bezoekers waren geworden. Egmond veranderde van aanzien, al bleef, in de achterstraatjes, het karakter van het oude visschersdorp bewaard. Het verkeer nam geregeld toe. Men vroeg geen fancy-prijzen, de winkelstand was hier niet, zooals elders, in hoofdzaak aangewezen op het zomerseizoen, het bedrijf ging 's winters door. De pensionhouders wisten, dat zij, nog altijd eenvoudig ingericht, geen overdreven eischen konden stellen, al probeerde soms een al te slimme verhuurder de prijzen wel eens op te drijven als hij hoorde wat men op andere plaatsen vroeg en kreeg ook! Ook hier in kwam door de goede zorgen van de V. V. V. eenheid in regeling en zoo werd na eenige jaren van goede en bedachtzame leiding, waarbij het gemeentebestuur vooringing, het eenmaal stille en primitieve dorpje een druk bezocht oord. Nieuw aangelegde wegen, betere verbindingen en naderhand de noodige autobussen brachten de gewenschte verbeteringen voor het steeds groeiend verkeer en in plaats, zooals voor jaren terug, 'n paar honderd, herbergt Egmond tegenwoordig al eenige duizenden zomergasten! Het oude Kennemerland, reeds bezongen door Hofdijk en van Lennep, herleefde. Zijn schoonheid is nog ongerept en verscheiden! Men is hier niet alleen aangewezen op een verblijf aan zee, al heeft het breede strand met de behelmde duinen een groote aantrekkelijkheid. Wij hebben in Kennemerland, dicht bij Egmond, nog de uitloopers van de bosschen met het hooge hout, uitgebreide polders en sappige weilanden waarin het bontgeklekte vee rustig graast, waar hier en daar nog een oud model „bovenkruier” lustig zijn wieken laat draaien en de hooge rietkragen langs de vaarten en molentochten stil wuiven in den suizelenden wind. ☼ Kennemerland heeft zijn begroeide duinen met het lage hakhout en het dicht struweel, er zijn hier nog plaatsen, waar de heilige stilte onder het ruischend blarendak nooit wordt verstoord. ☼ Het pionierswerk is in de laatste jaren voltooid door de Mij. Zeebad. Egmond is onder haar zaakkundige en verstandige leiding omgetooverd in een moderne badplaats, die in geen enkel opzicht voor de anderen be-

hoeft onder te doen. Er zijn thans niet alleen goede hotels en de noodige vriendelijke landhuisjes en villa's, er is ook een vakkundige controle ingesteld, zoodat ongevallen bij het baden zich niet kunnen voordoen als men de voorschriften en waarschuwingen opvolgt; er is een reddingsbrigade die bij noodgevallen gereed staat. De Mij. Zeebad is zich volkomen bewust van de verantwoordelijkheid, die zij ten opzichte van gezondheid en veiligheid van haar gasten, op zich neemt en weet zich daarnaar te gedragen. ☼ Bij al deze en andere veranderingen is de Mij. niet zoo als elders allereerst bedacht geweest op uiterlijk vertoon en op praal en luister, men heeft de oude Egmondsche traditie: eenvoudig maar degelijk, wonderwel weten te bewaren! ☼ En dit is dan ook wel in hoofdzaak de reden tot Egmond's hernieuwd leven en van zijn tegenwoordige bekendheid tot over de grenzen. Egmond is niet door handige grond-speculanten in luttele jaren uit den grond gestampt en in elkaar gegoocheld. Het heeft zich op geheel natuurlijke wijze ontwikkeld en is onder zaakkundige, maar bovenal bedachtzame, leiding gegroeid tot wat het geworden is: een eenvoudig maar zeer aanlokkelijk oord. ☼ Men is hier, ondanks alle moderniseering, meer dan ergens anders, trouw gebleven aan het karakter van het oude land, aan de deugden die de Kennemers sinds eeuwen sierden. Zij waren van ouds her gesloten en bezonken, eenvoudig maar degelijk, wars van uitbundigheid en uiterlijk vertoon. En zoo is ook het nieuwe Egmond gebleven.

WILLEM STUMPF

Hoe is het heeral gebouwd?

IX. HET BEGIN VAN HET HEERAL

EN andere eigenaardigheid verandert naarmate we langs het snoer van nevelvlekken zien. Aan het eene einde bevinden zich nevelvlekken, die in het geheel geen afplatting vertoonen, deze zijn zoo rond als cricketballen. In geen enkele dezer is er een ster te ontdekken: zij lijken slechts op vlokke gasbollen of wazige stofwolken. ☼ Naarmate we verder gaan langs het snoer, worden de nevelvlekken platter, maar nog geruimen tijd zijn er geen sterren in te ontdekken. Eerst wanneer de

Foto R. P. Jonker

EGMOND AAN ZEE. KNEKELDUIN 'T WOUDE

nevelvlekken zeer plat geworden zijn, beginnen er zich sterren te vertoonen. Het eerst vertoonen zij zich aan den buitenrand — de streken bij de velg der nevelvlekken. Dan, naarmate we verder komen naar de nog plattere nevelvlekken, nemen de deelen, welke sterren vertoonen, meer en meer plaats van de nevelvlekken in beslag, totdat zelfs het centrum bezwijkt en in sterren uiteenvalt. De nevelvlek is nu niets dan een wolk sterren — een sterrenstad van het soort, dat we reeds besproken hebben. ☼ Zoo begint ons snoer nevelvlekken met iets, dat er uitziet als een donzige gasbol zonder meer en eindigt in een sterrenstad. Het zou in elk geval moeilijk zijn om de veronderstelling van de hand te wijzen, dat onze reeks er een is van klimmenden leeftijd of voortgezette ontwikkeling, zoodat, wanneer we de reeks langs gaan, wat eerst een wolk van vormloos gas is, tot sterren is gecondenseerd. Het is echter mogelijk mathematisch te berekenen, hoe een wolk uit heet gas bestaande, zich dient te gedragen naarmate zij afkoelt. ☼ We vinden, dat zij zoo goed als alle stadia zou doorloopen, die ons snoer nevelvlekken voorstelt,

om ten slotte in een menigte sterren te eindigen. Sterker nog, we kunnen berekenen hoe groot een gasmassa zou dienen te zijn om één enkele ster te kunnen vormen — met andere woorden, we kunnen vertellen wat het gewicht van op deze wijze gevormde sterren diende te zijn. Wij weten niet voldoende van den toestand van het oorspronkelijke gas om een heel preciese berekening te maken, maar zelfs zonder deze kennis kunnen wij zien, dat sterren, die op deze vermoedelijke wijze gevormd worden, ongeveer juist het gewicht der bestaande sterren zouden hebben. Dit is de reden, waarom wij denken, dat de vlokkige deelen der nevelvlekken bestemd zijn om in verloop van tijd sterren te vormen. ☼ Dit alles maakt het zeer waarschijnlijk, dat de sterren hun oorsprong vinden in nevelachtige gaswolken, die tot afzonderlijke massa's condenseeren — ongeveer zooals een wolk stoom tot druppels water condenseert. De sterren zijn feitelijk slechts gecondenseerde druppels gas, natuurlijk genomen naar de ontzaglijke schaal waaraan we gewend zijn in de astronomie. ☼ Dit verklaart, waarom ze in groote groepen voorkomen — de afzonderlijke sterrensteden; elke sterrenstad is het product van één enkelen bol nevelig gas. Op deze wijze redeneerend mogen wij de regelmatig gevormde nevelvlekken niet slechts beschouwen als de verblijfplaatsen der sterren, maar tevens als de geboorteplaatsen der sterren. Daar worden ze geboren, daar leven zij en sterven zij. ☼ Wij kunnen photographieën van bestaande nevelvlekken rangschikken in een doorlopende reeks op de wijze als ik beschreven heb — bolvormige nevelvlekken aan het eene einde, platte aan het andere. En wanneer we langs zulk een reeks zien, dan aanschouwen we een chaotische massa gas, die geleidelijk, maar gestadig, in een

menigte sterren verandert: inderdaad bestudeeren we de geboorte der sterren. Dit bewijst ons in eens, waarom de sterren grootendeels hetzelfde gewicht hebben, het komt, omdat ze alle volgens hetzelfde proces gevormd zijn — ze zijn als massa-producten, alle door dezelfde machine gefabriceerd. ☼ Dit verklaart niet tevens, waarom de sterren zooveel in grootte of in lichtsterkte varieren; om dit te verklaren komen andere overwegingen te pas. Met betrekking hiertoe is er een massa theoretisch werk verricht en wordt nog verricht: de astronomen zijn over deze kwestie nog niet tot overeenstemming gekomen. ☼ We hebben reeds gezien, hoe de sterren aanhoudend gewicht verliezen, hoe zij hun substantie vernietigen en deze in radiatie omzetten. De meeste astronomen zijn het erover eens, dat de meeste sterren geboren worden als heel donsachtige babies van enorme grootte en gewicht. Deze

sterren-babies verschillen heel wat van menselijke babies, want naarmate ze ouder worden nemen ze in grootte zoowel als in gewicht af en tegelijk ook in lichtsterkte. ☼ Indien dit standpunt juist is, verliest onze zon niet slechts in ge-

wicht met een mate van vier millioen ton per seconde, maar krimpt tegelijkertijd in, gelijk ze tevens ook in helderheid afneemt. Indien we ver genoeg in de toekomst denken, dan zien we haar ingeschrompeld tot een „oudemannetjes”-ster, een „witte dwerg”, zooals de flauwe metgezel van Sirius nu is. Zij zal niet genoeg hitte uitstralen om alles op

aarde tegen bevrozing te behoeden, zoodat, naar alle waarschijnlijkheid, vóór dien tijd alle leven van de aarde verdwenen zal zijn. ☼ Laten we echter, in plaats van ons te verdiepen in bespiegelingen aangaande deze tamelijk droevige toekomst, achterwaarts zien en trachten het verleden van onze zon in oogenschouw te nemen. ☼ Aanvankelijk zien wij haar slechts als een donziger, groter en tevens helderder bol dan nu. We kunnen ook verder achterwaarts zien naar den tijd toen ze nog in 't geheel geen ster was, maar een nóg donziger gasmassa, die zich met duizenden andere in een nebula van vlokkig gas bevond — de nevelvlek, die bestemd was ten slotte te verdichten tot onze eigen sterrenstad. En de rest der wereldruimte is eveneens ingenomen door andere gasachtige nevelvlekken, die na verloop van tijd andere sterrensteden zullen vormen. ☼ Zelfs nog verder kunnen we achterwaarts zien, ofschoon we ons dan tamelijk door gissingen laten leiden. Stel u voor, dat in den aanvang van den tijd de geheele substantie door de wereldruimte verspreid was in den vorm van gas, welk gas even gelijkmatig door de ruimte verspreid was als de lucht, welke wij inademen verspreid is in een groote hal of kathedraal. Het is te bewijzen, dat het gas dan niet gelijkmatig door de wereldruimte verspreid zou blijven. Precies zooals een wolk tot druppels water condenseert en zooals een nevelvlek van gas tot sterren verdicht,

AAN HET STRAND TE EGMOND AAN ZEE

Foto Leo Hansen

JONGE JAN VAN GENTEN BIJ DE BROEDPLAATS

schouw te nemen. ☼ Aanvankelijk zien wij haar slechts als een donziger, groter en tevens helderder bol dan nu. We kunnen ook verder achterwaarts zien naar den tijd toen ze nog in 't geheel geen ster was, maar een nóg donziger gasmassa, die zich met duizenden andere in een nebula van vlokkig gas bevond — de nevelvlek, die bestemd was ten slotte te verdichten tot onze eigen sterrenstad. En de rest der wereldruimte is eveneens ingenomen door andere gasachtige nevelvlekken, die na verloop van tijd andere sterrensteden zullen vormen. ☼ Zelfs nog verder kunnen we achterwaarts zien, ofschoon we ons dan tamelijk door gissingen laten leiden. Stel u voor, dat in den aanvang van den tijd de geheele substantie door de wereldruimte verspreid was in den vorm van gas, welk gas even gelijkmatig door de ruimte verspreid was als de lucht, welke wij inademen verspreid is in een groote hal of kathedraal. Het is te bewijzen, dat het gas dan niet gelijkmatig door de wereldruimte verspreid zou blijven. Precies zooals een wolk tot druppels water condenseert en zooals een nevelvlek van gas tot sterren verdicht,

schouw te nemen. ☼ Aanvankelijk zien wij haar slechts als een donziger, groter en tevens helderder bol dan nu. We kunnen ook verder achterwaarts zien naar den tijd toen ze nog in 't geheel geen ster was, maar een nóg donziger gasmassa, die zich met duizenden andere in een nebula van vlokkig gas bevond — de nevelvlek, die bestemd was ten slotte te verdichten tot onze eigen sterrenstad. En de rest der wereldruimte is eveneens ingenomen door andere gasachtige nevelvlekken, die na verloop van tijd andere sterrensteden zullen vormen. ☼ Zelfs nog verder kunnen we achterwaarts zien, ofschoon we ons dan tamelijk door gissingen laten leiden. Stel u voor, dat in den aanvang van den tijd de geheele substantie door de wereldruimte verspreid was in den vorm van gas, welk gas even gelijkmatig door de ruimte verspreid was als de lucht, welke wij inademen verspreid is in een groote hal of kathedraal. Het is te bewijzen, dat het gas dan niet gelijkmatig door de wereldruimte verspreid zou blijven. Precies zooals een wolk tot druppels water condenseert en zooals een nevelvlek van gas tot sterren verdicht,

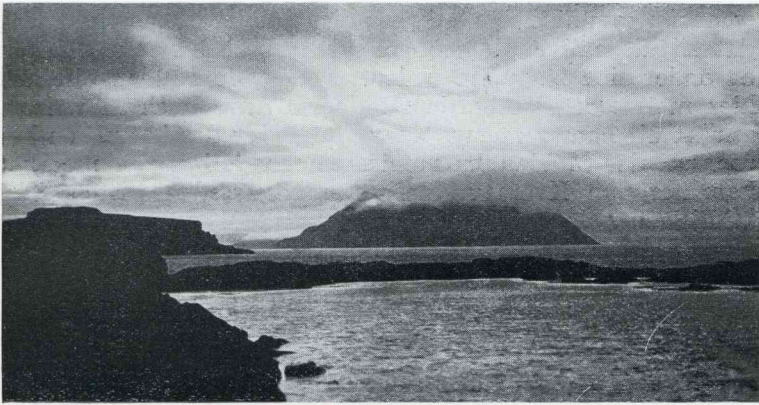

Foto Leo Hansen

DE AVONDNEVEL VALT OVER MYGGENÆS

zoo zou deze gaswolk spoedig tot afzonderlijke bollen gaan condenseeren. ☼ Wederom kunnen wij berekenen hoeveel gas er in elken bol zou gaan. En het resultaat der berekening is teekenend. We vinden, dat elke bol juist evenveel gas zou bevatten als de nevelvlekken, waarvan wij aannemen, dat zij bestemd zijn om sterrensteden te gaan vormen. ☼ Het lijkt dus waarschijnlijk, dat de materie van het heelal haar bestaan aanving als een gas, dat gelijkmatig door de wereldruimte verspreid was en dat dit gas, zooals het noodzakelijk moest doen, zich verdichtte tot afzonderlijke losse klodders, welke de tegenwoordige nevelvlekken zijn. Indien deze veronderstelling juist is, dan kunnen we de geschiedenis der evolutie van het heelal tot een sluitend geheel maken. (Slot volgt) SIR JAMES JEANS

DE FÆROER

V. VOGELLEVEN ¹⁾

SCHRAAL en onherbergzaam is het land, zijn in den wijden, wilden oceaan deze machtige granietblokken; de vreeslijkste stormen loeien er omheen, die alle welige vegetatie verbieden. Maar welk een verrassing is het, er het weligste en woeligste vogelleven te vinden, vogels in ontelbare massa's, die krijschen en krassen en fluiten en snateren, dicht bijeenzitten of in zwermen vliegen van de rotsige muren omlaag naar de zee, uit de zee naar de muren met hun smalle terrassen, waar zoovelen van hen huizen, omhoog, en weer omlaag naar de zee. Krijschen en fluiten en snateren, beweging, leven is het al, wanneer men in de nabijheid van een vogelrots komt! ☼ De vogelbergen waar dit paradijsleven zich afspeelt — en vele beroemde zijn er aan de kusten van de Færøer — zijn naar het zuiden en westen gekeerd, omdat de zon daar de meeste warmte brengt; honderden meters dikwijls dalen ze recht naar zee af; voor de menschen schijnen ze bijna ontoegankelijk, maar wanneer men nader toekijkt, ziet men een groot aantal trapjes en terrasjes; hier huizen bij honderdduizenden de papegaaiduiikers, zeekoeten, alken en meeuwen dicht opeen; ze zijn op gezelschap gesteld, maar houden zich toch elk bij hun eigen soort. Op kilometers afstand hoort men ze lawaaien, en als men dichtbij komt, overstemt hun gekrijsch elk ander geluid. ☼ In het midden van Januari komen de eersten aan, de zeekoeten, die komische dieren die aan de pinguïns doen denken, alleen ze zijn veel kleiner. Ernstig en gewichtig zitten of beter staan ze in lange rijen bijeen op de rotstrapjes. In filosofische bespiegeling kijken ze over de zeevlakte naar den horizon, alsof ze den zin van het leven zouden willen doorgronden; ze zijn de Boedhisten onder de bewoners van den vogelberg. Als ze voor de vischvangst uitvliegen, of thuis komen, altijd vliegen ze in rustige rechte lijn, zonder onnoodige kringen of bochten. De dingen van het reële leven beschouwen ze met belangstelling en toch op inwendige distantie. Toen Leo Hansen, die de hierbij gevoegde opnamen deed, aan een touw van den hoogen rotsmuur naar beneden gelaten, op een van de rotstrapjes beneden hen aanlandde en vele

uren in hun gezelschap doorbracht, kon hij ze nauwkeurig in hun doen en laten bestudeeren. Na eenigen tijd namen ze in 't geheel geen notitie meer van hem, daarna echter moesten ze den man met het merkwaardige, nog nooit geziene filmtoestel van alle kanten bekijken; ze redeneerden druk onder elkaar over het interessante geval, enkelen — waarschijnlijk de minder beheerschte dames — gaven zoo nu en dan een schreeuw van verbazing, om zich dan weer deftig en afgemeten terug te trekken. Boven kleingeestigen zin voor orde zijn ze verheven, ze hebben geen eigen woning, geen eigen nesten. Hun eieren leggen ze zoo maar door elkaar heen op den steenen grond; den mensch is het onbegrijpelijk, hoe ze hun eigene kunnen herkennen en vinden. In alles zijn ze een volkomen contrast met de papegaaiduiikers. Deze huizen niet op de naakte rots, maar op de breedere terrassen, op hellingen of op de punt van rotswanden waar het hooge plateau begint, daar waar gras groeit en aarde of liefst zand is. Als ze een jaar oud zijn, beginnen ze gaten te graven om in te wonen, ze graven daar meer dan één zomer aan — totdat ze zelf jongen hebben; het worden gaten van meer dan een meter diep. Ook de mensch kan ze voor hen graven en hen op die manier naar nieuwe plaatsen lokken. Papegaaiduiikers, heeft men vastgesteld, kunnen den respectabelen leeftijd van 40 tot 50 jaar bereiken. De eerste komen 25 Maart, op Maria-Boodschap, de groote menigte tegen half April, en ze verlaten het land weer half September, als de jongen in staat zijn te vliegen. Maar de papegaaiduiikers die voor eieren noch

jongen te zorgen hebben, komen alléén aan land op de zogenaamde „landkomme"-dagen, bij perioden dus, en ook dan gaan ze maar hoogst zelden in hun nesten. Op dergelijke dagen heerscht er een onbeschrijfelijke drukte op de vogelbergen. ☼ Deze kleine, zwart met witte dieren met hun roodachtigen snavel zijn opgewonden heerschappen; ze zijn venijnig, als men in hun buurt komt en ze wil aanpakken — wegvliegen in angst voor den mensch doen de vogels op de vogelrotsen niet, ze zijn te onwetend, als in het paradijs — maar de papegaaiduiiker heeft nagels, scherp als die van een kat, en een snavel, krachtig als een nijptang. De zeekoet daarentegen laat zich zonder zich ook maar eenigszins te vereren pakken en den nek omdraaien. Reeds van verre, aan de vlucht, kan men een zwerm papegaaiduiikers herkennen; zonder orde of systeem, opgewonden komen ze aanvliegen, dan een bocht hierheen, dan weer een daarheen, krijschend en schreeuwend. En urenleng kunnen ze uit zee naar de rotsen vliegen, langs de wanden scheren, over de toppen

Foto Leo Hansen

EEN PAPEGAAIDUIKER VERDEDIGT ZIJN NEST

papegaaiduiiker heeft nagels, scherp als die van een kat, en een snavel, krachtig als een nijptang. De zeekoet daarentegen laat zich zonder zich ook maar eenigszins te vereren pakken en den nek omdraaien. Reeds van verre, aan de vlucht, kan men een zwerm papegaaiduiikers herkennen; zonder orde of systeem, opgewonden komen ze aanvliegen, dan een bocht hierheen, dan weer een daarheen, krijschend en schreeuwend. En urenleng kunnen ze uit zee naar de rotsen vliegen, langs de wanden scheren, over de toppen

Foto Leo Hansen

PAPEGAAIDUIKER OP ZIJN NEST

1) IV in nr. 10 van 7 Maart 1931.

heenvliegen, en dan weer naar zee en zoo maar voort. Of-schoon dit naar land vliegen hen ten verderve voert — we zullen hiervan later meer hooren — ze storen zich er niet aan; als onder een hooger dwang geven ze zich over aan het rythme van het komen en gaan. ☞ Onder elkaar zijn ze twistziek en krijgslustig, maar een roerenden trek hebben ze toch. Steeds wordt er maar één ei uitgebroed, in korten tijd, zoodat er vaak 8 tot 10 jongen met het ouderpaar in het nest huizen. De vader moet den jongen en de broedende moeder voedsel verschaffen. De „tobisen”, heel kleine haringen, die den jongen tot voedsel strekken, moeten uit zee opgedoken worden, en soms brengt de vader — bijna ongelooflijk — tot zelfs 30 stuks toe van die harinkjes in zijn snavel mee, waarbij ze als een in de zon schitterende baard afhangen. Komt de vader om, wat nog al eens gebeuren kan, dan moet de moeder de zorg voor de jongen overnemen, maar als zij aan het broeden is, de oudste van de jongen; is die echter nog te klein, dan neemt een vreemde vogel den vaderplicht over. Ook een plaatsvervangende moeder en pleegouders kent men onder de papegaaiduikers. ☞ Bij de zeekoeten gaat het heel anders toe, het zijn immers filosofen; dood zijn, denken zij, vooral voor een ouderloos

jong dat nog niet voor zichzelf zorgen kan, is beter dan leven, — ze gooien het van de rots, zoodat het te pletter slaat of in zee verdrinkt. De papegaaiduikers zijn op de Færøer het talrijkst, alleen op het noordwestelijke eiland, het kleine Myggenæs (Mikjunes) huizen meer dan 100.000 paren. Het getal van de zeekoeten scheelt er niet veel mee; daarna komen de drieteenige meeuwen (*Larus tridactylus*), die in tegenstelling met de gewone meeuwen haar eieren niet zóó maar op de rots leggen, maar een nest bouwen. Ook de eiderganzen (*Somateria mollissima*) komen veel voor; in hun nesten, waarvan de onderlaag uit gedroogd wier bestaat, vindt men het kostbare eiderdons. Ook de mensch kan wonen broedplaatsen voor hen aanleggen, zoo vindt men er b.v. een op een scheer bij Kirkebø. De eiderganzen zijn vaak zoo tam, dat ze dichtbij de menschen, zelfs dicht bij Thorshavn, huizen.

(Slot volgt)

F. WASCHNITUS

Boheemsche burchten en burchtheeren

IN het Bohemerwoud omsluiëren bij het wijken van den nacht nevelen de bergtoppen of rusten in het dal en gaarne verlustigt het oog zich aan de grillige vormen, waarin zon en morgenwind hen uiteenjagen. Als het avond wordt zijn het de bergen en wouden, die boeien tot de laatste zonnestraal in schemerende afgronden schijnt te verdwijnen. Wonderlijke landschappen en tot nadenken stemmende luchten gaven hier aanleiding tot het ontstaan van talrijke legenden. ☞ De tijden van sagen liggen achter ons, maar het moeten wel heel nuchtere naturen zijn, die bij een bezoek aan Krumau, bijgenaamd „De Parel van het Bohemerwoud,” niet onder den indruk komen van deze sprookjesstad. Zij wordt omringd door bergen en heuvels,

waarvan sommige de stad zeer dicht naderen. Het lijkt wel, dat zij uit naijver de schoonheid daar beneden vernietigen en onder zich begraven willen. ☞ Ook de Moldau, die zich hier met koortsachtige haast door nauwe bochten wringt, schijnt uit haar humeur. Maar de naijver der bergen en het toornen der Moldau harmonieeren wonderlijk wel met het karakter van Krumau. Slechts weinig steden wisten hun Middeleeuwsch voorkomen zoo goed te bewaren, als deze stad. Iedere straat is een schilderij; ieder hoek schenkt een verrassing. Over den oorsprong van de stad weet de geschiedenis weinig. Zij ontstond rondom een kasteel, waarvan vermoedelijk zekere Witigo de grondlegger was. Diens afstammelingen kregen niet alleen groote macht in Bohemen, maar ook hebben zij dikwijls op den Poolschen Landdag, in het Duitsche Rijk, aan het Weener Hof en in Hongarije door politiek inzicht invloed gehad op den loop der gebeurtenissen. Wij zien het nu eens aan de zijde van het Boheemsche koningshuis, dan weer in een ander kamp, als zulks voordeelig schijnt. Zoo vinden we tijdens den oorlog, die Koning Ottokar II tegen Keizer Rudolf van Habsburg voert, Zawisch van Falkenstein uit het geslacht der Witigonen aan het hoofd van de in oproer gekomen Boheemsche edelen. De

BOHEEMSCH BURG. HUBOKÁ (FRAUENBERG)

bedreiging in den rug dwingt den koning tot het sluiten van een zeer nadeligen vrede en als hij het verlorene tracht te herwinnen wordt hij op het Marchfeld verslagen en gedood. Zawisch huwt met de koningin-weduwe en wordt zoo de stiefvader van den jongen Koning Wenzel II. Zal hij met die rol tevreden zijn? ☞ In dezen man moeten twee zielen hebben gewoond. Naar lichaam en

geest door de natuur rijk bedeed, in staat met welsprekende woorden mannen tot luisteren te dwingen en door schoone liederen den weg naar vele vrouwenharten te vinden, was hem geen doel te hoog, maar ook geen middel te laag om te bereiken, wat hij wenschte. Nooit vergat hij aangedaan onrecht en aan zijn wraak en trots offerde hij plicht en geloften. ☞ Als de jonge koning zijn Moeder verliest, hertrouwt Zawisch met een zuster van den Hongaarschen heerscher. Wil hij nu zelf koning van Bohemen worden? Wenzel II neemt het zekere voor het onzekere; hij lokt zijn stiefvader naar Praag en daar maken negen ridders hem duidelijk, dat hij 's Konings gevangene is. „Als ik wil” is Zawisch' antwoord en hij grijpt naar het zwaard. Na langen strijd lukt het hem te ontwapenen. Twee jaar lang krijgt hij in de gevangenis te Praag gelegenheid over de toekomst na te denken. Hij kan de vrijheid herkrijgen, maar de koning verlangt alle bezittingen der Witigonen en teruggave van den burcht Klingenberg en andere koninklijke schatten, die Zawisch na den dood van Ottokar II had verworven. ☞ Zawisch wil daartoe niet meewerken en terwijl zijn troepen den koning bevechten, zingt de ridderlijke zanger zwaarmoedige liederen, die nog lang na hem in den volksmond voortleven. De strafexpeditie tegen de Witigonen schijnt voor den koning een échec te worden. Dan laat hij Zawisch uit de gevangenis halen en hem van burcht tot burcht slepen, overall met diens terechtstelling dreigend, als de verdedigers

BOHEEMSCHE BURCHTEN. JINDRICHUV HRADEC
(NEUHAUS)

zich niet overgeven. Reeds heeft de Koning op deze wijze veel goederen gewonnen, als zijn leger naar Frauenberg trekt. Hier beveelt Witigo, broeder van Zawisch. Hertog Nikolaus von Troppau, bevelhebber der koninklijke troepen, laat Zawisch ook hier geketend voor de muren brengen, maar de onbuigzame Witigo, niet geloovend aan den ernst der bedreiging, houdt stand. De koning zelf verschijnt om de bedreiging kracht bij te zetten. Vergeefs! Hij vertrekt en geeft Nikolaus verlof naar eigen inzicht te handelen. Op een weide, die nu nog „strafweide" heet, ziet Witigo het aan, dat men een schavot opricht en . . . zijn broeder onthoofdt. Hij vlucht, Frauenberg geeft zich nu over. Toen spoedig daarop de oudere tak van de Witigonen uitstierf kwam Krumau in het bezit van de verwante Rosenbergers. Uit dit geslacht stamt Ulrich II, die zich zoo hardvochtig toonde tegenover zijn dochter Berta. Deze woonde eens een feest bij op het slot Neuhaus, waar het zeer vrolijk toeling. 's Avonds nam zij met haar vriendinnen plaats in een sierlijk vaartuijge, dat op het door fakkels verlichte meer spoedig omzwermd werd door een aantal andere gondels. In één daarvan bevindt zich ridder van Sternberg, die Berta van Rosenberg gaarne het leven zou willen redden. Het geluk is hem gunstig. Berta raakt te water, de ridder van Sternberg springt haar na en zwemt spoedig met een kostbaren buit naar den oever. Als na eenigen tijd de angstige Vader zijn dochter vindt, is hij blij haar springlevend te zien, maar de ridder bevalt hem niet. Hij heeft reeds beslist, dat Berta zal huwen met Graaf van Liechtenstein en Ulrich van Rosenberg was gewend zijn wil door te drijven. We schrijven het jaar 1449. Trompettengeschal klinkt door het Krumauer dal; gejubel in den burcht, waar rijk gekleede jonkvrouwen en edellieden zich door de prachtige zalen bewegen. Ulrich van Rosenberg viert het huwelijksfeest van zijn tweede dochter Berta met Hans van Liechtenstein, Heer van Nikolsburg. Ieder is vroolijk, behalve het bruidje van negentien jaar. Zoo meteen zal zij met den ruwen en door zijn levens-

wandel beruchten bruidegom voor 't altaar het jawoord zeggen, want vaders wil moet worden geëerbiedigd. Terwijl de gasten na het huwelijk nog aan tafel zitten, nemen Berta en de Ridder van Sternberg afscheid. De jaloersche echtgenoot, door den wijn nog ruwer dan gewoonlijk, wil zijn medeminnaar door een venster in de bruisende Moldau werpen. Toesnellende gasten verhinderen de misdaad, maar met de feestvreugde is het uit. Misnoegd rijden de genoodigden terug naar hun burchten en Liechtenstein vertrekt reeds den volgende morgen om zijn gemalin op het slot Nikolsburg in veiligheid te brengen. Treurige jaren volgden voor Berta, want niet alleen haar echtgenoot, ook diens moeder en haar twee schoonzusters maakten haar het leven moeilijk. In het archief te Wittingau bewaart men nog de brieven, waarin zij vader bidt en smeekt haar naar Krumau terug te brengen. Tot het uiterste gedreven neemt zij de vlucht, maar haar vader is onverbiddelijk. Pas de dood van Liechtenstein bracht na vijf en twintig jaren van ellende uitkomst. Drie jaar later stierf Bertha te Weenen, maar in de sage leeft zij voort als de „Witte vrouw", de weldoenster der armen. Op alle burchten der Rosenbergers, maar vooral in de lange gang bij het archief te Wittingau, zou zij aan den vooravond van belangrijke gebeurtenissen herhaaldelijk zijn gezien. Op het kasteel te Rosenberg hangt haar geschilderd portret. De ziel, die geen rust kan vinden, omdat Berta haar echtgenoot op het sterfbed geen vergiffenis schonk, zal volgens de sage pas dan het dwalen staken, als iemand het schrift ontcijfert, dat zij op de schilderij met haar staf aanwijst. In de tweede helft der vijftiende eeuw was Bohemen het tooneel van strijd. Maar ondanks de moeilijke tijden wisten de Rosenbergers zich te handhaven. Zelfs kreeg Krumau de rechten van een koninklijke stad en vijftig jaar later noemde men Willem van Rosenberg den Croesus van Bohemen. Het was een buitengewoon man, deze Willem. Als afgevaardigde op den Rijksdag te Augsburg stijgt hij zoodanig in de achting der Rijksvorsten, dat zij hem tot Rijksbaron benoemen.

(Slot volgt)

W. VALK

BOHEEMSCHE BURCHTEN. TREBON (WITTINGAU)

Waarin Deventer de kroon spant

VOLGENS Johannes Tzetzes, een Grieksch geleerde uit de twaalfde eeuw, zou de Grieksche treurspel-dichter Lycophron de uitvinder zijn van het anagram, waaronder wij verstaan het vormen van een of meer woorden door omzetting van de letters van een of meer andere. Als voorbeeld kan dienen hoe genoemde Lycophron, die ten tijde van den Egyptischen koning Ptolemaeus Philadelphus (geb. omstreeks 300 v. Chr.) leefde, zich, naar men verhaalt, de gunst van dezen als beschermer der wetenschap bekenden vorst wist te verwerven door de omzetting van diens naam Ptolemaios in de Grieksche woorden „apo melitos”, d. w. z. uit honing gesproten. ☞ Ten allen tijde is er groote liefhebberij aan den dag gelegd voor deze woorddraaikunst, zooals Ter Gouw het noemt, hoewel hij er zelf niet afkeerig van blijkt te zijn waar hij o.a. den arend in het wapen van Naarden ten onrechte verklaart uit de omstandigheid dat de oude benaming der stad, Nerda, door letteromzetting den roofvogel aanduidt. ☞ Als voorbeeld van letterverkeer kan o.a. nog dienen hoe uit Arouet l.j. (le jeune) de schuilnaam Voltaire ontstond, waarbij men bedenke dat de letters u, v en i, j. vaak elkander vervangen. Meer bekend dan de letteromzetting van Amerongen in „One German” is die, welke van Révolution française „Un Corse la finira, veto” maakt. ☞ Het record is geslagen oftewel de kroon wordt gespannen door Daventria, d. i. de oude benaming der stad Deventer. Gerhard Dumbar, indertijd secretaris dier plaats, voegt aan zijn beschrijving van „Het kerkelijk en wereldlijk Deventer” een opsomming toe van 50 anagrammen van het woord Daventria, uitgezocht door den predikant Jacobus Revius en een gelijk aantal uit dien stadsnaam gevormd door den vermaarden kerkleeraar Arnold Moonen. Beiden hebben elk dier letteromzettingen in een tweeregelig Latijnsch versje verwerkt. Ten overvloede volgt dan nog een 50-tal door Moonen, welke niet in dicht gebracht maar eenvoudig genoemd worden. ☞ Mag hier inderdaad van een prestatie gesproken worden, hetzij tevens erkend dat van zoodanigen ijver terecht gezegd kan worden dat deze een betere zaak waardig is!

F. W. DRIJVER

BAD NAUHEIM

OUD, heel oud is het Hessische stadje Nauheim en wellicht zou het nog, gelijk vroeger, vóór de eerste decennien der 19e eeuw, stil liggen te droomen aan zijn riviertje, de Uzabach, tusschen zijn bosschen en heuvelruggen van Taunus en Odenwald, ware het niet, dat hier in 1816 geneeskrachtige bronnen ontdekt werden, die het onbekende plaatsje plotseling een wereldnaam brachten en het tot een der drukst bezochte badplaatsen van Duitschland maakten. Wetenschap en techniek maakten aan het menschdom de bronnen dienstbaar, waarvan de drie voornaamste, warme koolzuurrijke zoutbronnen, op den beroemden „Sprudelhof” hun wateren omhoog spuiten, omringd door modern ingerichte badhuizen. Maar nog zeven andere staan ten dienste van hen, die een drinkkuur moeten doen — twee koolzuurhoudende zoutbronnen, één alkalische en vier ijzer- en zouthoudende zure bronnen. Prachtig sluit het Kurhaus met zijn terrassen aan het uitgestrekte Kurpark, dat rechtstreeks in verbinding staat met de wijde bosschen van den Taunus. Wie zonder te weten, dat Bad Nauheim een oord is, waar lijders aan hartziekten en reumatiek, jicht en bron-

chitis, beginnende aderverkalking en nog vele andere ziekten herstelling zoeken, in het stadje vertoefde, hij zou het aan het uiterlijk leven niet bemerken, want op menigvuldige wijze is hier het nuttige: het baden in en het drinken van het bronwater, vereenigd met het aangename: tooneel- en muziekuitvoeringen, tennis- golf- en andere sportgelegenheden, bals en vuurwerken en, last but not least, heeft Moeder Natuur zorg gedragen Nauheim een aan natuurschoon rijke omgeving te schenken, en is wél zoo vriendelijk geweest de romantische oevers van Rijn en Main en Lahn binnen gemakkelijk bereik te brengen van zieken en gezonden, die bad Nauheim bezoeken.

E. B.

Wenken voor tuinbeplanting

FLAGSTONES

NU de kwestie van de te groote boomen door rooien zal worden opgelost en door het plaatsn van perensnoertjes aan den zuidkant en platte morellen aan de noorderschutting aan den wensch naar vruchtboompjes in onzen stadstuin ook voldaan is, hebben wij onze aandacht gewijd aan de verdere indeeling. ☞ Wij willen een ruim pad in het midden van onzen 6 Meter breed tuun, waarop wij ons goed kunnen bewegen, verder een smaller paadje aan het eind naar de brandgang; het hoofdpad kan dus gevoegelijk 2 M. breed worden, dan houden wij ter weerszijde een rabat of border van dezelfde breedte over. ☞ Nu is de vraag: waarmede zullen wij dit ruime wandelpad aanleggen? Grint of schelpen is ouderwetsch, onpractisch ook door de kans van moeilijk uit te roeien onkruid erin en het geraken van steentjes tusschen de planten in de borders. Dan lokt ons meer aan een beloopbaar graspad, zooals wij onlangs zagen, met op stapwijdte flagstones er doorheen gelegd ter afwisseling en in het midden een zonnwijzer! Of zouden wij, hoewel nog al duur in aanschaf, wel uitsluitend flagstones willen leggen, omdat dit zoo'n fraai en zindelijk pad geeft. Maar wij hebben van

BAD NAUHEIM. SPRUDELHOF

dit tegenwoordig zoo in de mode zijnde materiaal nog geen ondervinding en gaan dus liever eens praten met een goeden kennis, die juist verleden jaar zijn tuin er gedeeltelijk mede heeft aangelegd. ☞ Dezen troffen wij in een zeer geestdriftige bui over zijn tuin aan. Hij zeide: neem vooral flagstones of als je liever op zijn hollandsch wilt „stapsteen”, dit is een prettig te beloopende, zindelijk pad en bovendien niet maar zoo'n nietszeggend onderdeel van den tuin als een grintpad; zie maar eens wat er tusschen de steenen nog voor aardige, pittige plantjes groeien en bloeien en hoe fraai de geelbloeiende Sedum kleurt bij de bruinachtige steenen. Natuurlijk moet je de plantjes een beetje geschikt kiezen, laagblijvende Saxifraga's, Sedums en huislook, maar toch ook wel andere, als de kleinbloemige viola cornata en zooveel meer plantjes. Het is ook goed om de ruimten tusschen de steenen te beplanten, ten einde er geen onkruid voor in de plaats te krijgen. ☞ Als de kosten van natuursteen te groot zijn, zou ik nog liever een pad van in den handel zijnde cement- of roode tegels aanleggen dan een grintpad. Ook tusschen deze tegels is aardige, geschikte plantjesgroei mogelijk en als het, zooals bij jullie, een 2 Meter breed pad wordt, hinderen die plantjes in het loopen niet het minst, dat is mij nu in het gebruik allang gebleken. Na dit gesprek hebben wij dan ook met een gerust hart besloten om een steen- of tegelpad als het besprokene aan te leggen.

B.